

2. Завдання з використанням інтерактивного методу «Прес».

— Хто ж із цих двох героїнь викликає у вас симпатію, захоплення?

— Що, на вашу думку, важливіше: зовнішня краса чи внутрішня? Чому?

— Чи завжди зовнішня краса буває привабливою? Чому?

— У чому виявляється внутрішня краса?

— Як ви розумієте поняття «гармонійна людина»?

3. Складання схеми.

IV. Узагальнення

— То у чому ж справжня краса людини?

— Яку людину можна назвати по-справжньому красивою?

— Кого з героїв відомих вам казок можна назвати справді красивими?

Схема

I група	II група
Зовнішня краса	Внутрішня краса
i	i
Недовговічна	Постійна
Оманлива	i
Холодна, крижана	Доброта, щедрість,
Відштовхуюча	лагідність, доброзичливість,
Байдужа	любов, милосердя, чуйність,
Бездушна	ніжність, співчуття, порядність,
	чесність, людська гідність

V. Підбиття підсумків та оцінювання результатів уроку

— Що нового ви дізнались на уроці?

— Чи цікаво вам було працювати?

— Що ви відчували під час роботи?

VI. Домашнє завдання

Написати невеличкий твір-роздум «У чому справжня краса людини?»

СВІТ НА ДОЛОНЯХ: додаткове читання

Серце, здатне любити

Г.К.Андерсен «Дикі лебеді»

Людмила МАНЯН,
учитель ЗА ЗОШ /-/// ст. № 1
м. Путивля, Сумська обл.

Мета: визначити головну думку казки «Дикі лебеді», виховувати стійкість, доброту, мужність, працювати над усвідомленням понять «сила духу», «цінності справжні й удавані», формувати переконання в тому, що треба вчитись у природи; розвивати асоціативне мислення, навички усного мовлення, вчити знаходити аналогії.

Обладнання: малюнки дітей, картки для індивідуальної роботи.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Епіграф:

Спасибі вам за те, що ви навчили мене, книжками. На дверях було намальовано чудовий краєвид, і хлопчик годинами дивився на нього і ніби гуляв

між тінистими деревами, плавав у спокійному озері, зображеному там. Для нього всі ці малюнки, ці розписні двері були найцікавішою картинною галереєю.

Г.К.Андерсен

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення теми, мети уроку

II. Вивчення нового матеріалу

1. Виступ учнів-біографів.

Народився Андерсен у 1805 р., під час наполеонівських битв, у данському містечку Оденсе. Це містечко нагадувало дерев'яний іграшковий масток. Сім'я Андерсенів була небагата, але працююча й дружна. У

них вдома завжди було чисто, охайно. Мама любила квіти, тому завжди вирощувала їх у вазонах. Запах цих квітів майбутній письменник запам'ятав на все життя.

Батько й мати цілісними днями працювали, все життя боролися зі злиднями, і сусіди частенько жаліли і молодих батьків, які ледь зводили кінці з кінцями, і маленького худорлявого хлопчика. А хлопчикові здавалося, що він живе прекрасно, що у нього найщасливіше дитинство. Їхня тісна комірчина здавалося йому багатого і розкішною, адже на всіх стінах висіли чудесні картинки, а над верстатом — навіть полицка з книжками. На дверях було намальовано чудовий краєвид, і хлопчик годинами дивився на нього і ніби гуляв між тінистими деревами, плавав у спокійному озері, зображеному там. Для нього всі ці малюнки, ці розписні двері були найцікавішою картинною галереєю.

Батьки дуже любили свого єдиного сина. Весь вільний час тато віддавав йому, гуляв із ним, робив йому різні іграшки. Були у Ганса і рухливі млинки, і мальовничі панорами, і ляльки, що кивали головами. А вечорами, коли по кутках убогої комірчини згущувались химерні тіні, батько читав дружині і синові цікаві книжки — байки Лафонтена, комедії Гольберга, а найчастіше товсту і дуже цікаву збірку казок «Тисяча і

одна ніч». Чи не найбільше в житті любив маленький Ганс слухати батька і мріяти при тьмяному світлі домашньою гасничка.

У школі, куди його віддали згодом батьки, Ганс був наймолодшим. На перервах учитель гуляв із ним за руку, щоб його не збили з ніг старші учні. Його дивував цей незвичайний хлопчик. Якось учитель покарав старшого хлопця, який не вивчив уроку. Раптом маленький Андерсен почав гірко плакати і просити пробачити покараного. Він був невтішний і не заспокоївся, доки вчитель не відмінив покарання.

Та от Ганса спіткало перше велике лихо. Батько його все життя журився, що не міг вчитися, не мав освіти, ніде не бував, нічого не бачив. І він вирішив стати солдатом. То була пора наполеонівських війн. Данія була союзницею Франції, і Наполеон був улюбленим героєм батька. В армії йому довелося бути недовго. Незабаром підписали мир, і Андерсен-батько повернувся додому. Важкі походи підірвали його здоров'я і невдовзі він помер.

Життя малого Ганса стало зовсім важким. Мати щодня ходила на поденну роботу (ледь перебивалися з хліба на квас), а хлопець лишався сам. Але він увесь час був зайнятий своїм ляльковим театром, своїми комедіями. Одна старенька вдова давала йому читати книжки, і він читав усе без розбору, перечитав усі трагедії Шекспіра та чимало інших класичних творів.

Сусіди звертали увагу матері, що хлопець тиняється без діла, тоді як його однолітки, хлопці 12—13 років, уже працюють на фабриці. Тоді мати вирішила віддати на фабрику і Ганса. Спочатку все йшло гаразд. Хлопець не перевтомлювався на роботі. Він мав дуже гарний голос і частенько замість роботи співав, декламував цілі сцени з комедій Гольберга і трагедій Шекспіра своїм товаришам по роботі. Всі підмайстри і робітничі були задоволені й охоче виконували за нього його частку роботи. Та от один з підмайстрів почав жартувати, що Ганс не хлопець, а дівчина. І співає таким високим ніжним голосом, і соромливий та тихий, як дівчинка. Не витримавши клінів, вдома хлопець заявив матері, що він більше нізачо не піде на фабрику.

Незабаром мати вдруге вийшла заміж, знову за шевця, ще зовсім молодого. Ніяких прикостей не знав від нього Ганс. Вітчим був спокійним, тихим, але зовсім не дбав про виховання хлопчика і просто не звертав на пасербка уваги. Сидить собі хлопець, годинами шиє лялькам вбрання, щось бурмоче до них, — ну й добре, що нічим не заважає. А мати навіть казала, що це на добре — хлопець буде кравцем.

Та молодий Ганс мріяв зовсім про інше.

— Я хочу грати в комедіях, бути актором, — сказав він матері.

Ганс закінчив навчання в школі для бідних і зі сльозами на очах благав матір відпустити його в Копенгаген. Він плекав мрію про театр, про мистецтво і вірив, що в столиці досягне свого.

І от мати збрала в маленький вузлик речі сина, зав'язала у хустинку 10 талерів — гроші, складені за

С. Булатов, О. Васильев. Ілюстрація до казки Андерсена

багато років, а три талери дала поштареві, який обіцяв провезти хлопчика «спілим» пасажиром, тобто без квитка — «зайцем».

Настав день від'їзду. На світанку мати провела Ганса за міську браму. Там уже чекала їх стара, зовсім сива бабуса. Обидві жінки зі сльозами обняли хлопця, поштар засурмив у ріжок, і дилижанс рушив. Перед хлопцем лежав далекий невідомий шлях...

Тернистий шлях до слави. У Копенгагені Андерсен продовжив навчання, спробував себе як співак і, на решті, письменник.

2. Повідомлення учнів-географів про країну та міста, де жив письменник (випереджальне завдання).

Учитель. Великий казкар Г.К.Андерсен говорив: «Часто мені здається, ніби кожний тин, кожна найменша квітка говорить мені: «Лише глянь на мене, і тобі відкриється історія всього мого життя». І дійсно, варто мені зробити так, як вони хочуть, розповідь про будь-кого з них готова». Кожна річ може стати героєм у казці Андерсена. Пригадаймо, історії з життя яких речей повідав нам казкар? (*Голка, ялинка, ромашка, пляшка, хліб тощо.*)

— Уявіть себе на місці Андерсена: розкажіть про незвичайних героїв ваших казок, яких ви сьогодні принесли з собою.

(*Розповіді дітей про гудзики, шпильки, камінці, цвяхи тощо.*)

— Як ви гадаєте, що могло надихнути видатного письменника Андерсена на написання казки «Дикі лебеді»? (*Відповіді учнів.*)

Казки зворушують усі покоління читачів. Спитайте своїх батьків, і вони з радістю перекажуть вам не одну казку Г.К.Андерсена.

3. Стилий переказ учнями казки «Дикі лебеді».

4. Фронтальна бесіда за змістом казки «Дікі лебеді».

— Скільки приблизно років було хлопцям, коли їхній батько одружився вдруге? Знайдіть відповідь у тексті. (*Сім-вісім. Ходили до школи, навчалися писати.*)

— Як дітям жилося з мачухою? (*Дуже погано.*)

— Чому королева хотіла позбутися дітей? (*Незлюбила дітей за їхню красу, доброту.*)

— Скільки років було Елізі, коли вона повернулася до палацу? (*15 років.*)

— Чому мачуха не могла перетворити Елізу на птаха? (*Не наважувалася, бо король хотів побачити свою доньку.*)

— Чому жаби на тілі Елізи перетворилися на маки? (*Еліза була невинна.*)

— Чому брати перетворилися на білих лебедів, а не на страшних, потворних птахів? (*їхні душі були чистими.*)

— Хто впізнав Елізу в ріднім домі? Зачитайте текст. (*Собака і ластівка.*)

— Про що це свідчить? (*Тварини не забувають добрих людей.*)

— Перекажіть епізод про те, як дівчинка провела ніч у лісі.

— Як Еліза зміла із себе бруд, яким обмазала її королева-мачуха? (*Викупалася у чудовому озері з піщаним дном.*)

— Чим саме змогла допомогти бідній Елізі старенька бабуся? (*Розповіла про одинадцять лебедів.*)

— У кого Еліза навчалася мудрості, терпінню, силі волі? (*У морських хвиль.*)

— Що змушені були робити вдень брати-птахи? (*Літати.*)

— Що ставалося з ними, коли заходило сонце? (*Перетворювались на людей.*)

— Як брати придумали перенести сестру через море? (*У сітці з лози.*)

— Що робили брати й сестра, коли на острові була сильна буря? (*Молилися.*)

— Хто зненавидів Елізу в царстві молодого короля? (*Архієпископ.*)

— Як Еліза почувалась у короля? (*Сумувала за братами, страждала, що не може говорити.*)

— Як король ставився до неї? Що свідчить про те, що він намагався зрозуміти її?

— Як Еліза ставилася до короля? Чи він їй сподобався? (*Добре. Так.*)

— Як Еліза намагалася досягти своєї мети? (*Плела сорочки вночі.*)

— Чому менший брат не зміг цілком прийняти образ людини? (*Еліза не встигла закінчити роботу.*)

— Чи можемо ми назвати Елізу щасливою людиною? Чому? (*Так. Вона досягла того, про що мріяла.*)

5. «Літературний диктант».

Закінчити рядок:

• Коли Елізі було п'ятнадцять років... (*її забрали до дому.*)

• Коли зайде сонце... (*брати перетворюються на людей.*)

• Король зірвав квітку і... (*приколов до грудей Елізи.*)

• Еліза щонаочі пробиралася нишком в маленьку кімнату й... (*плела сорочки одну за одною.*)

6. Виразне читання учнями уривків із казки, що найбільше сподобалися.

7. Словесне малювання портретів Елізи, мачухи, принца, найменшого брата Елізи із використанням епітетів, порівнянь, виписаних учнями з тексту казки.

Наприклад. Еліза була дивовижно красивою. Її врода могла загмарити сонце. Ніжне личко випромінювало доброту, любов до ближніх. Невеликі рожеві губи були красиві, немов троянди.

Довгі чорні вії робили погляд виразним. А вузький невеличкий ніс був окрасою всього обличчя. Темне хвилясте волосся легко спало на ясне чоло...

8. Інсценізація одного з уривків (за вибором учнів).

9. Творче завдання.

Придумати продовження казки (5—10 речень).

III. Підсумок уроку

Бесіда з учнями.

— Які поради ми можемо сформулювати, спираючись на зміст казки?

1. *Ніколи не поринай у відчай!*

2. *Палко прагни своєї мети.*

3. *Шануй і люби своїх близьких.*

IV. Домашнє завдання

Написати в читацький щоденник відгук, використовуючи опорні слова:

у казці розповідається..., твір цікавий тим..., дуже вразило..., особливо запам'ятався епізод..., автор яскраво..., на жаль..., на щастя..., я вважаю...

ЛІТЕРАТУРА

1. Лінецька Р. Казка в різних видах мистецтва. Урок позакласного читання // Заруб, л-ра в школах України. — 2006. — № 12. - С. 63.

2. Майстер-клас учителя зарубіжної літератури. Упоряд. І.Мойсеїв. — К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. — С. 27—33.

3. Ситченко А.Л., Пронкевич О.В. Варіант вивчення казки Г.К.Андерсена «Соловей» // Заруб, л-ра в школах України. - 2005. - № 4. - С. 58-61.